

Viorel Faur, *Viața politică a românilor bihoreni (1849—1919)*. Oradea, Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, 1992, 236 p.

Semnificativa apariție editorială semnată de universitarul orădean Viorel Faur, recomandat în literatura de specialitate prin numeroase contribuții pertinente elaborate vreme de peste două decenii, publicată într-un tiraj de 1500 exemplare de Fundația Culturală „Cele Trei Crișuri”, sub auspiciile Institutului de Istorie și Teorie Militară, secția teritorială locală, reprezintă un consistent aport științific, sub dublă latură: documentar-interpretativă la tratarea unui segment însemnat de istorie locală, și nu numai.

Structura și cuprinsul cărții de față, respectiv considerațiile istoriografice și cele 9 capitole despre zona istorico-geografică în discuție, concură la întărirea afirmației sus-enunțate cu privire la mesajul incumbat și importanța realizării în peisajul științei noastre istorice actuale.

Din debut, autorul consemnează concludent paleta de investigații anterioare: interbelice, marxiste, momentul aniversar 1968, cu excurs concret vizând lucrări documentare și de referință din anii 1978, 1988 și 1992, aparatul critic anex dovădind acribia specialistului trecutului local. Ținem să relevăm faptul că referirea la un volum propriu, aflat în lucru, conținând circa 112 documente ilustrative pentru intervalul dintre lunile noiembrie 1918 și aprilie 1919, se validase prin tipărirea volumului intitulat „Mărturiile despre evenimentele din Bihor...” Oradea, 1993, 130 p.

Capitolul prim al volumului recenzat acum include tratarea unor aspecte principale din timpul regimului neoabsolutist, anul 1867, impactul dobândirii Independenței statale românești la 1877/1878, constituirea P.N.R. la Sibiu în anul 1881, acțiunea „Memorandului” (1892—1894), activitatea tineretului studios de la Academia de drept din localitate, episodul Lucian Bolcaș din toamna anului 1898, cei 40 de ani ai „Familiei”, revirimentul neoactivist din 1905, Conferința electorală de la Sibiu, campaniile parlamentare, contracararea legilor școlare (1907), alegerile de la Beiuș (V. Lucaci), ultimele candidaturi pentru Dietă în mai—iunie 1910, ancheta privind „problema națională”, organizată de Societatea de Științe Sociale (confruntarea dintre V. Goldiș și Jászki Oszkár din aprilie 1914) etc.

Sugerăm aici și acum, ca răstimpul celei dintâi conflagrații mondiale, cu serios impact asupra Transilvaniei și implicit a Bihorului, mai cu seamă între anii 1916—1918, să constituie un alt subiect de cercetare și de utilizare a surselor arhivistice locale, tocmai pentru eliminarea acestui nedorit „hiatus” temporal până la interpretarea evenimentelor creionate în prezentul tom.

Următoarele capitole realizate de V. Faur înseamnă tratări parcimonioase ale unor momente vitale în existența zonei și a populației autohtone majoritare, după declarația de autodeterminare din 12 octombrie 1918, cu impact intern și extern, până la apoteoza de la Oradea în 20 aprilie 1919, odată cu intrarea armatei române eliberatoare în capitala Bihorului. Fructificând un bogat și inedit material arhivistic, autorul dezbate fenomenul constituirii și activității Consiliilor și Gărzilor naționale române în noiembrie 1918, cu accent firesc pe rolul indeplinit de orașul Beiuș în acest sens, cu relevarea aportului mediului rural, eficient ilustrat prin graficele despre compoziția socială. Preliminariile actului de la 1 Decembrie 1918, respectiv participarea Bihorului, au presupus truda organizării, stabilirea delegaților în cele 12 adunări, cu 60 de oficiali, cărora li se mai adaugă cei 45 delegați de drept și alți 26 „supleanți”, într-un total stabilit de 131; V. Faur identifică aici încă 101 participanți (p. 103), astfel că cifra finală era de 232, toți fiind nominalizați la capitolul notelor respective (p. 113—115). Modalitățile propagandistice utilizate de personalități politice și ecleziastice între lunile decembrie 1918 și aprilie 1919 au inclus seria de adunări populare pentru explicitarea efortului național făurit pe câmpia de la A'ba Iulia, arborarea generalizată a tricolorului, editarea și difuzarea broșurii „Către țărani din Bihor”, apariția celui

dintâi periodic românesc, sugestiv intitulat „Tribuna Bihorului“ (25 decembrie 1918) etc. Desigur că din analiza făcută, V. Faur nu a omis să treacă în revistă paleta de manifestări a terorii instituite de armata de ocupație ungară între ianuarie și aprilie 1919, după stabilirea liniei de demarcație Zam — Ciucea, cu numeroase victime dintre localnici, între care figurează cei trei fruntași militanți omagiați: I. Ciordaș, N. Bolcaș și N. Bogdan. Afirmarea rezistenței Consiliilor și Gărzilor naționale românești în răstimpul menționat, ca și redarea ofensivei armatei regale române după cele cinci luni de privațiuni pe seama populației majoritare din Bihor, reprezintă alte elemente componente finale ale demersului științific din cartea de față.

În fond, lucrarea desemnează un nume și o metodă trainică de studiu istoric, bazată pe exploatarea unui material arhivistic plin de mărturii documentare, într-un deplin spirit analitic și sintetic, calități întrupate în cadrele unei reale contribuții de istorie locală.

STELIAN MÂNDRUȚ